

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.полит.н. Тодор Александров Танев
Софийски университет „Св. Климент Охридски”

на дисертационния труд на Георги Младенов Цветков
на тема „Формиране на отбранителната политика на република България
(1990-2010)”

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

по научна специалност „05.02.24 Организация и управление извън сферата на
материалното производство (Управление на сигурността и отбраната)”

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем.

Има множество мотиви да твърдя убедено, че представеното дисертационно изследване на Георги Цветков е във фокуса на проблемите с най-голяма актуалност за отбранителната политика на РБългария в периода, за който се отнася анализа. Анализът е актуален и за обозримото бъдеще предвид стратегическите, финансовите, организационните и кадровите промени в ръководството на НАТО. Склонен съм да се съглася с претендента за ОНС „Доктор”, че „към момента концепциите за провеждане на трансформацията на въоръжените сили не са изчистени”. Следователно актуалността извира не само от темата, но и от предвидената от дисертанта възможност отбранителната политика на България да зацikli отново на новия етап след 2010 г. Към актуалността на дисертацията допълвам и това, че изследванията на двадесетгодишния период на предефиниране на отбранителната политика са в дълг към установяването на причините за зациклянето и инструментите за неговото преодоляване. Имам предвид навярно съзнателното отдръпване на множество изследователи, не толкова въздържанието на военните специалисти от навлизане в по-широкия политико-културен и външнополитически контекст. Известни са ми само 3 изследвания в тази област; сигурно има още, но това надали е достатъчно. Цветков не повтаря нищо от тях (те са надлежно цитирани и взети предвид от автора). Дисертационното изследване, както личи по неговото съдържание съответства на обявената и одобрена тема. Изследването достига до собствени изводи за меандрите на процеса на трансформация на отбранителната политика и предлага модел за излизане от „зациклянето”, което е констатирано. Всичко това прави представения труд дисертабилен.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд от 253 страници има класическа структура от увод, три глави, заключение и библиография. В първата глава са положени теоретичните основи на разглеждането на отбранителната политика, във втората е описан и изследван българския опит в рамките на обявения 20-

годишен период, а в третата са изведени основните предизвикателства и на тази основа – формулирани основните възможности пред бъдещата отбранителна политика на РБългария. Тъй като целта на дисертацията е „да се изведат взаимодействията между основни политически фактори, които водят до формирането на успешна отбранителна политика”, а те са „преди всичко политически”, намирам за оправдано доминирането на методите на политологията и съчетаването им с по-обща, преди всичко историческите и сравнението. Заключение ми е, че от формална гледна точка дисертацията съответства на стандартните изисквания за този тип изследвания в пълна степен.

3. Характеристика на научните и научноприложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Георги Цветков прави опит да изложи грешките на досегашния опит в трансформацията на българските въоръжени сили и да предложи модел за излизане от полученото се зацикляне. Всеки дисертационен труд по необходимост трябва да достига до формулирането на научен факт. Едновременно с това специфично за дисертационните трудове е доказването в допълнение на обща култура в научната област. Приносите на Георги Цветков мога да причисля към двете групи. В първата част той въвежда добросъвестно и пространно необходимите по-късно в анализа теории. Добро впечатление прави направеното разграничение между политическата и военната област. Става ясно как следва да се развиват въоръжените сили за реализиране на „националните интереси”, определени в политическата сфера. Убедително е ползването на теорията за „добро управление” на територията, в която прелива политическата и военната област, направена в 4-тата част и изведените 5 критерия. Принос е и опитът за историческа периодизация на изследваните процеси с подробно аргументиране на бариерите между отделните периоди и анализ на тяхната различна същност. Той мотивира основният извод, че формулирането на характеристиките на бъдещите конфликти трябва да залегне в основата на

определянето на задачите, които ще стоят пред въоръжените сили в тези конфликти, тъй като „формулирането на трите мисии (както са в документите) съвсем не е достатъчно”. Потвърждавам съгласието си в голяма степен с формулираните от претендента за ОНС „Доктор” 4 научни и 4 научно-приложни приноса тъй, както са изложени в справката и които нямам за задача да преписвам тук. Извън тях обаче откривам други, неотчетени и неспоменати от Цветков, но не по-малко значими негови приноси: (1) причините за фактическия крах на Плана 2015, сред които липсата на интегритет; (2) изтъкване на необходимостта от разбиране на предназначението на армията като инструмент на националната политика, като една от последиците на това би била правилното насочване на средствата за отбрана вместо просто искане за увеличение; (3) критика на следвания двойствен образ на въоръжените сили едновременно като инструмент за конвенционална защита на територията и като инструмент за участие в специални мисии, което не оправдава нито сегашния размер на армията (в първия случай той е недостатъчен, във втория – предостатъчен) и плановете за развитие; (4) анализ и изтъкване на политическата роля на превъоръжаването; (5) замяната на планиращия подход със сценарно планиране, извършено на практика от Цветков в заключителния етап на анализа му при създаване на проект за подобрене на актуалното състояние на нещата.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

При така изложените от мен съображения намирам, че получените резултати и приноси представляват преди всичко обогатяване на съществуващите знания, в няколко опорни моменти на дисертацията, за които стана дума забелязвам и новост в науката, преди всичко теоретична. Що се отнася до приложимостта мисля, че дисертационното изследване е замислено, конструирано и изпълнено така, че да обслужва почти директно практиката, т.е. при условие, че между изследването и практиката се развие допълнително ясна трансмисия – специален инструментариум, което обаче е друга задача, при това институционална, непосилна за един отделен човек, а и по същество без научен

характер. Вярвам, че Георги Цветков е автор на своите тези и изложените изводи от началото до края. Цитиранията на използваните чужди тези са акуратни и пълни.

5. Научни трудове към дисертацията.

Цветков пише последователно по едни и същи въпроси, които са и тема на изследването му. Очевидно той се квалифицира като специалист в нея от години. Това вероятно може да потвърди по-аргументирано неговият научен ръководител. Използвани са единствено авторитетни научни издания с научна редакция, което е гаранция за качеството им. Приложените три статии носят белезите на научната прямота на автора им. Той не се страхува от критиката и продължава всеки път отвъд нея, като предлага решения. Модернизацията и адекватното функциониране на отбраната за второто и третото десетилетие на 21 век е постоянният патос на автора им. Нямам сериозни забележки към съдържанието на тези трудове.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

В научния апарат няма „кухи обеми“ от умишлено раздуване с нецитирани автори. Източниците са многобройни и допълващи се в своето многообразие. На Цветков са били нужни различни доказателства и той се е облегал на своята обща професионална култура, натрупвана до момента включително и като преподавател. Използвани са класически произведения на военната наука, произведения на водещи български умове в тази област с международно значение, документи на НАТО, документи на институционалното ръководство на отбраната, държавни документи – но, там някъде, е разтворен и още един източник и това е интуицията, което аз лично приветствам като „съкратена логика“, щом е в акорд с всички други източници. Важен за процедурата е изводът, който правя по този въпрос: Георги Цветков демонстрира висока степен на познаване на областта на изследване, атакува я от много ъгли, демонстрира с лекотата на използването предварителното си многократно работене с източниците и способността да оценява творчески източниците на

своя анализ. Обемът на литературата е значителен, надминава нормалните изисквания, а самите цитирания са направени надлежно. Добавям, че литературата се състои от действително използвани източници и там няма „кухи обеми”, с които да се парадират осведоменост, каквато всъщност липсва, което някои дисертанти се опитват да правят.

7. Оценка за автореферата

Намирам, че авторефератът е пълен, представя точно и подробно дисертационното изследване, не съдържа собствени акценти, а повтаря тези в дисертацията и не подвежда в каквато и да е посока. Той съответства на формалните изисквания, което е нормално за елитно национално учебно заведение с вековна традиция като ВА. Така че мога да заявя, че основните положения и научните приноси на дисертационния труд са отразени правилно.

8. Критични бележки

(1) Разработеното понятие за „политика” (policy) на основата на системния подход е непълноценно; бих препоръчал в бъдещите си изследвания Цветков да се преориентира към функционалното понятие за „политика”, за да избегне негативния ефект на заявеното съдържание на понятието и да се замени с много по-работното и полезно следване на реалните функции;

(2) Централният извод, че отбранителната политика е политиката на държавата по отношение на формирането и използването на въоръжена сила за реализиране на националните интереси не казва чак толкова много; отчасти проблемът в него е, че принизява отбранителната политика до осъществяването на една конкретна политическа задача. Трябва да се внимава и с напълно политическият термин „национален интерес”: той не може да се третира дори наполовина като обективна категория.

Националният интерес се определя от леви или десни, либерални или консервативни партии, дебатира се в парламенти и в крайна сметка има флукутиращо интерпретационно съдържание, подчинено на партийно-политическа ситуативност – ако изключим баналната част от него, че „границите са неприкосновени” (но предателствата на националния

интерес атакуват границите отвън без да има нужда от отбрана). (3)

Проблем с периодизацията на развитието на трансформационните процеси в отбраната, направена от Цветков според мен също има проблеми и търпи доусъвършенстване до официалната защита. Според мен особено средният, възловият период на качествена и безвъзвратна промяна не е обвързан с приемането на Концепцията за НС 1998 г., а трябва. Би могло да се помисли как периодизацията, свързана с формирането на отбранителната политика е свързана изобщо с формирането на политиката за сигурност като цялостен процес, а не главно като причина-следствие. Решението за членство в НАТО (президентът Петър Стоянов 1997 г.) е ключово, но е в контекста на друг политически процес. Реално процесът на формирана на нова отбранителна политика започна след приемането на Концепцията за НС 1998 г. Една година след това започна работата по реформата във въоръжените сили. Последното води до начало на внушителна трансформация на Въоръжените сили. (4) Наблюдението, че „основните решения се вземат извън институциите от разни фактори и сетне се импортират в управлението на отбраната” има възлово значение и би трябвало да се разработи и докаже по-обстойно, заедно с изводите, които следват; (5) Основна критика е заобикалянето в дисертацията на въпроса за демократичния (най-малкото гражданския) контрол върху отбраната (или проблемите на този контрол), което изигра и продължава да играе отрицателна роля върху цялото развитие и функциониране на въоръжените сили; (6) Не са анализирани достатъчно проблемите на връзката между финансовото министерство и институциите на отбраната, законодателството, което създава регламентите за тази връзка и т.н.; (7) Изключително позитивно се отнасям към подхода да се използват интервюта и поздравявам Цветков за това, но ми се струва, че той е бил плах в това отношение и не е използвал докрай възможностите на този масово използван в страните от НАТО подход (8) На немалко места има тривиални истини, които биха могли да бъдат съкратени.

Затова препоръчвам дисертационният труд да излезе като книга, в която на мястото на съкратените стандартни елементи се появи обширен критически анализ на състоянието и възможните сценарии в бъдещето за развитие на отбранителната политика.

ЗКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид актуалността на темата в период на превъоръжаване и остри политически борби в страната, ширината на общата професионална култура, демонстрирана в дисертацията от нейния автор, значителния обем и многообразие на анализа, достигането до изводи с приносно значение и възможностите за доразвитие в бъдеще на анализа, намирам, че дисертационният труд отговаря на всички основни изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор”, *давам изрично положителна оценка на труда и препоръчвам на Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „05.02.24 Организация и управление извън сферата на материалното производство (Управление на сигурността и отбраната)” на Георги Младенов Цветков*

13.08.2014 г.

Рецензент :

